

DE DUITSE VERDEDIGINGSWERKEN IN EN OM DE HAVEN VAN OOSTENDE TIJDENS W.O. 2

DEEL 2

door Ferdinand GEVAERT

De Stutzpunktgruppe Ostende bestond in hoofdzaak uit drie Panzerstutzpunkte, nl.

- Pz. Stp. Ostende Hafen
- Pz. Stp. Blaue Schleuse
- Pz. Stp. Steene

Panzerstutzpunkt Ostende Hafen bezette in wezen de oosteroever van de haven van Oostende tot aan de gemeentegrens met Bredene. De westelijke grens van deze zone was de havengeul en de voorhaven. De noordelijke grens was de zee, de zuidelijke spuiikom en in het oosten een anti-tankmuur en -gracht opgetrokken en gedolven op de grens tussen Bredene en Oostende, de Groenendijkstraat, tussen de Koningsweg (kustbaan) en de spuiikom.

Pz. Stp. Blaue Schleuse werd in het oosten begrensd door een anti-tankgracht lopende vanaf de spuiikom tot aan de sluis en bruggen van Plassendale, in het westen het kanaal Oostende-Brugge, van Plassendale tot de sassen van Slijkens en vormde samen met Pz. Stp. Steene het Landfront.

Het Pz. Stp. Steene met als centrum Stene-dorp was geheel omgeven door een anti-tankversperring gevormd door een gegraven anti-tankgracht en uitgediept en verbrede natuurlijke waterlopen.

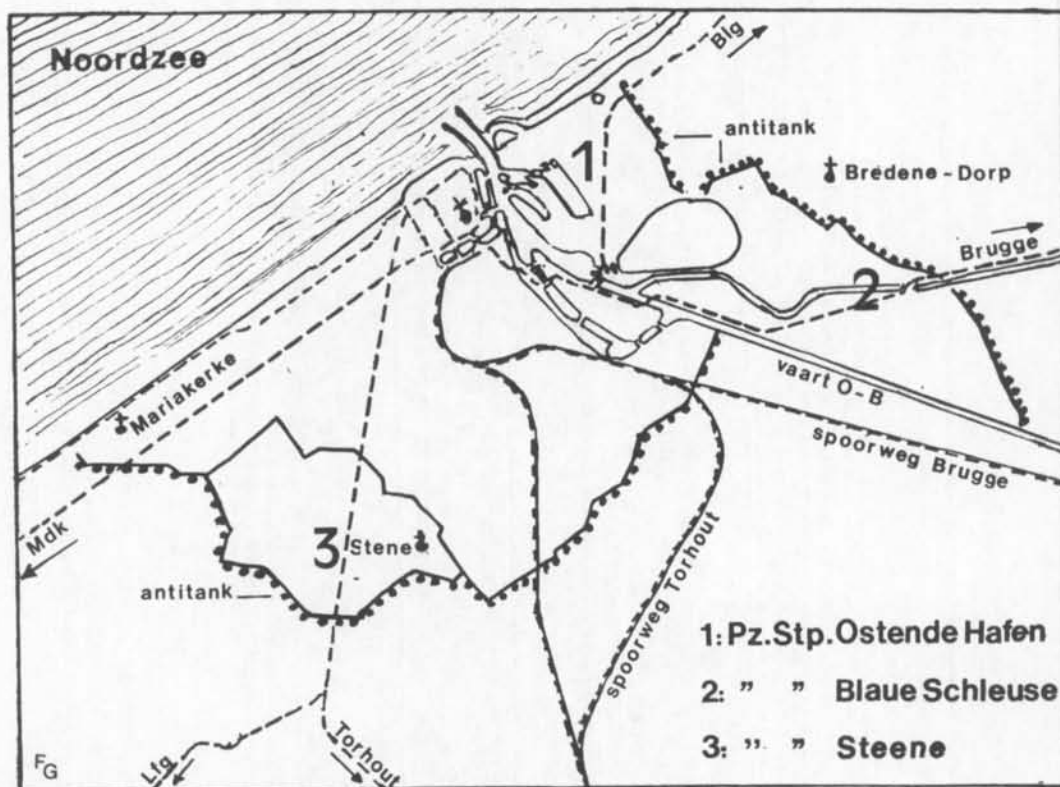

Fig. nr. 2 - Oostende 1940-1944. Situering van de drie Panzerstutzpunkte die de Stutzpunktgruppe Ostende uitmaakte.

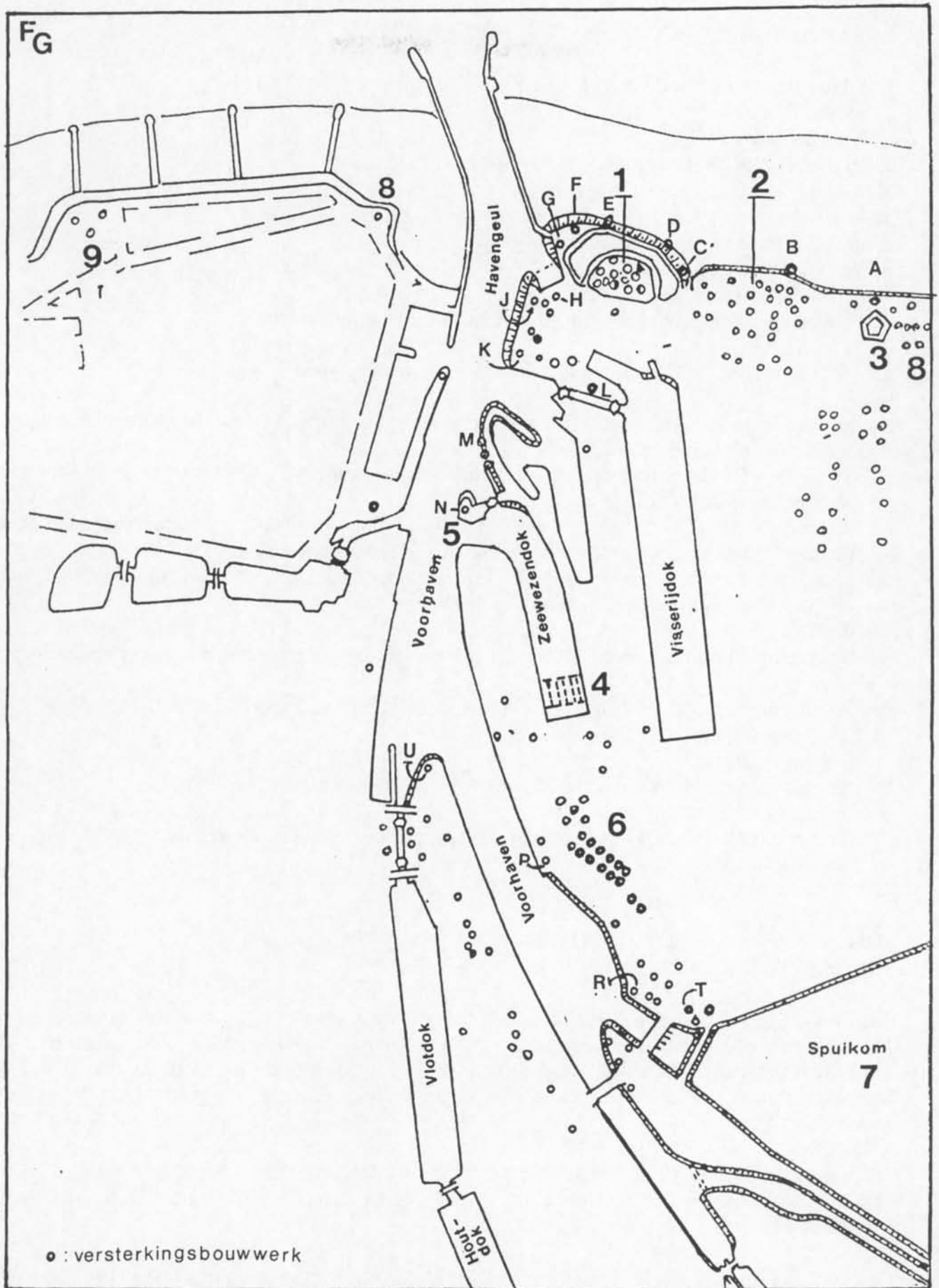

Fig. nr. 3 - Oostende 1940-1944. Overzichtskaart van de Duitse versterkingswerken op de oosteroever en aan de Voorhaven.

Legende bij kaart fig. nr. 3

1. Halve Maan (hoofdkwartier Stpk + Flak)
2. Batterij Hundius
3. Fort Napoleon (1811)
4. Snelbootbunker (S-bootebunker – snelbootbasis)
5. Door de Duitsers gegraven toegangseuil
6. Logistieke installaties van de snelbootbasis
7. Spuikom, basis voor watervliegtuigen
8. Waarnemingspost (aan de “vlaggestok”)
9. Vuurleidingpost Kursaal
 - A. Geschutskazemat (bunker) voor strandflankeringsgeschut (kanon)
 - B. “ “ “ “ (kanon of m.g.)
 - C. Rb type nr. 515, M.G. Kasematte, bunker voor machinegeweer
 - D. “ “ “ “
 - E. Ingebedde tankkoepel, met 4,7 cm kanon, reeds aanwezig voor 1940, door het Belgisch Ministerie van Landsverdediging
 - F. Rb type nr. 612, Schartenstand für Lande- und Sturmabwehrgeschütze ohne Nebenraum, geschutskazemat zonder zijkamer
 - G. Rb type nr. 631, Schartenbau für 4,7 cm Fest-Pak(t), geschutskazemat voor vestingsantitankkanon 4,7 cm (buitgemaakt in Tsjecho-Slowakije – 1938)
 - H. Rb. Type nr. 669, Schartenstand für Feldgeschütze (60°) ohne Nebenraum, kazemat voor veldkanon, schootbereik 60°, zonder zijkamer
 - J. Idem
 - K. Rb type nr. 114, Stand mit 6-Schartenkuppel, bunker met stalen koepel met zes schietopeningen (-gaten)
 - L. Rb type nr. 633, Stand für M19, bunker met stalen koepel voor automatische mortier 5 cm
 - M. Geschutskazemat
 - N. Geschutskazemat
 - P. Rb type nr. 515, MG-Kasematte, kazemat voor machinegeweer
 - R. Geschutskazemat
 - T. Bunker met stalen koepel met zes schietopeningen voor machinegeweren (type 114?)
 - U. Geschutskazemat

PROEVE (5) TOT BESCHRIJVEN VAN DE VERDEDIGINGSWERKEN VAN HET PANZERSTUTZPUNKT OSTENDE HAFEN

Het Pz. St. Ostende Hafen had in hoofdzaak, en werd als dusdanig uitgebouwd, de verdediging van het zeefront, het strand, de toegang tot en de eigenlijke haveneuil, en de voorhaven. Als nevenfunctie werd het landfront verdedigd door de antitankversperring en de bewaking van de kustweg richting Blankenberge. Het hoofdkwartier van het steunpunt was gevestigd in een bunker op de Halve Maan.

Binnen de zone van het Stutzpunkt lag er een verbunkerde basis voor snelboten (S-boote, motortorpedoboten) in het Zeewezendok, met de daarbij horende verbunkerde walinstallaties en logistieke diensten.

Tot eind 1943 was er ook een luchtdoelbatterij (Flak) (6), gelegen naast en achter Fort Napoleon. Eind 1943 (begin 1944) werd deze batterij ontruimd. De eenheid, 4/ gem. Flak Abt. 252, verhuisde naar een nieuw gebouwde batterij, het Stutzpunkt Richthoffen, gelegen nabij Bredene-dorp, binnen de zone van het Stutzpunkt Blaue Schleuse.

Het zeefront werd gedekt door de kanonnen van de 2^e batterij van de Marine Artillerie Abteilung 204, opgesteld in de batterij Hundius (7), gelegen in de duinen tussen de Halve Maan en het Fort Napoleon.

Oorspronkelijk, vanaf 1940, waren de kanonnen van de batterij opgesteld in open bedding op de Halve Maan. Op 1 februari 1943 werden er vier 7,5 cm FK 02/26 (p) aldaar opgesteld. De kanonnen waren oorlogsbuit, veroverd op het Pools leger in 1939.

Begin juli 1943 werd de batterij verplaatst naar de huidige opstellingsplaats en werd het Pools geschut vervangen door vier 10.5 cm SK L/40 kanonnen. De kanonnen werden opgesteld in open bedding. De vuurleiding van de batterij werd gehuisvest in een vuurleidingbunker, van het "Regelbau" (8) type nr. M 157. De kanonnen werden opgesteld in een halve cirkel omheen de bunker. De munitie werd opgeslagen in vijf munitiebunkers, van het Regelbau type nr. 134, gelegen naast de kanonnen. Voor de bescherming van het personeel van de batterij waren er drie manschappenbunkers van het Regelbau type nr. 502. Verder waren er een aantal verblijven en andere, zoals keuken, eetzaal en magazijnen opgetrokken in baksteen.

Er waren ook een aantal schietstellingen in metselwerk voor de nabije verdediging onderling verbonden met elkaar en met de verscheidene bunkers door overkapte loopgraven in metselwerk.

De bunkers werden, en zijn, gebouwd verzonken in de duinen, uiteraard met uitzondering van de vuurleiding en de geschutskazematten.

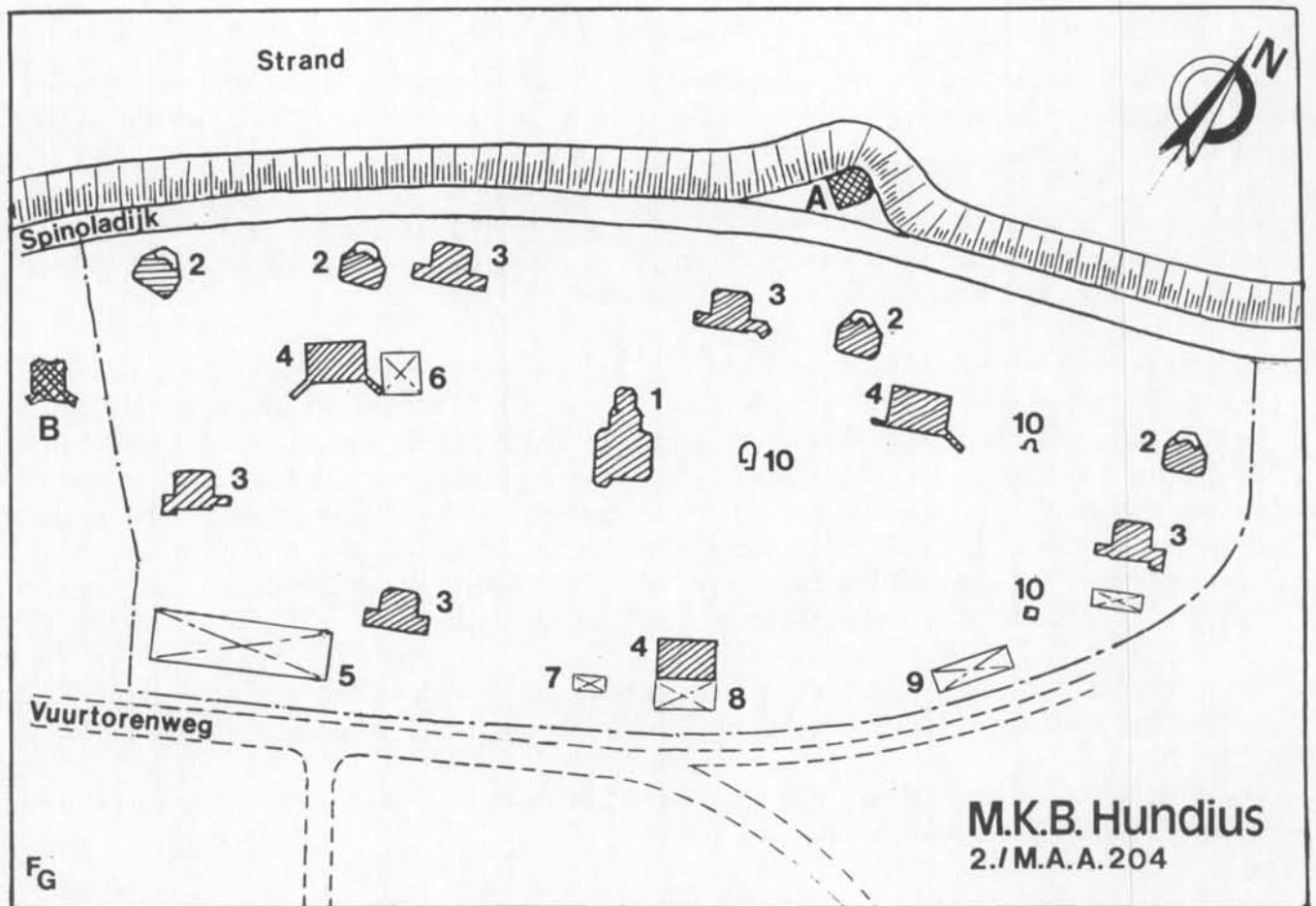
In het raam van het "Schartenbau-programma" (9) werden twee geschutskazematten gebouwd en na voltooiing werden twee kanonnen van hun open bedding weggehaald en in de kazematten opgesteld. De twee overige kanonnen van de batterij werden niet verplaatst, doch er werd een kazemat overheen gebouwd. De geschutskazematten zijn van het Regelbau type nr. 671. Deze verbunkering werd uitgevoerd in mei 1944, dus een maand voor de geallieerde landing in Normandië.

De batterij was, naast de vier 10,5 kanonnen, ook uitgerust met een kanon voor het afschieten van lichtschoten, om bij duisternis de doelwitten op zee te verlichten. Dit kanon, een 15 cm sFH, was opgesteld in een geschutskazemat, Rb type nr. M 270. Deze bunker werd na de oorlog, samen met vele honderden andere Duitse bouwsels gesloopt. De geschutskazemat stond even buiten de huidige periferie van de batterij Hundius (zie figuur nr. 4).

Volgens Duitse organieke tabellen bezat de batterij ook een aanzienlijke secundaire bewapening, voornamelijk lichte Flak, doch we hebben geen kennis waar deze was opgesteld.

Na de oorlog werd de batterij betrokken door de Belgische Zeemacht, nu "Marine, zodat de bewaakte site in goede staat bleef. Er werden door de Zeemacht nog enkele bouwwerken uitgevoerd. Sinds enkele jaren is de batterij niet meer in gebruik door de Marine, zodat, helaas, hier ook vandalen vrijelijk hun snode en misdadige gang kunnen gaan.

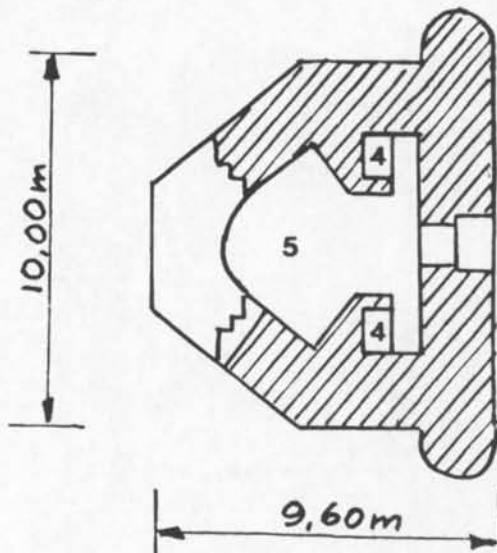
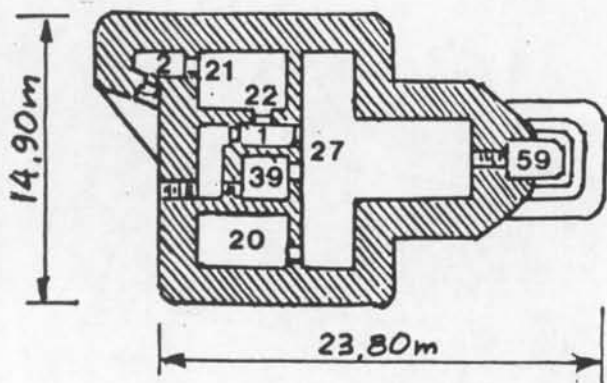
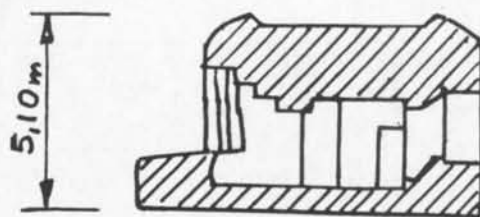
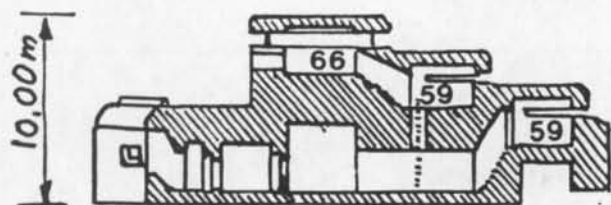
De site, met alle Duitse bouwwerken, werd geklasseerd als monument, ingevolge het ministerieel besluit van 3 oktober 1997. Het behoort nu toe aan de Vlaamse Gemeenschap, meer specifiek aan het departement Leefmilieu en Infrastructuur, administratie Waterwegen en Zeewezen.

Legende:

1. Vuurleidingsbunker, Rb type nr. M 157,
Leitstand für mittlere und schwere Batterien
2. Geschuttsbunker, Rb type nr. 671, met 10,5 cm kanon, schootbereik 120°,
Schartenstand für Geschutze auf mittlere Sockellafette (120°) ohne
Nebenraum,
3. Munitiebunker, Rb type nr. 134,
Munitionsunterstand I,
4. Personeelsbunker, Rb type nr. 502,
Doppelgruppenunterstand,
- 5 t/m 9, gemetselde verblijven,
10. Gemetselde mg-post,
- A. Flankerend strandgeschuttsbunker.
- B. Geschuttsbunker, Rb M 270, met 15 cm sFH kanon voor lichtschoten,
Geschuttschartenstand.

Fig. nr. 4 - Oostende 1940-1944. De batterij Hundius.

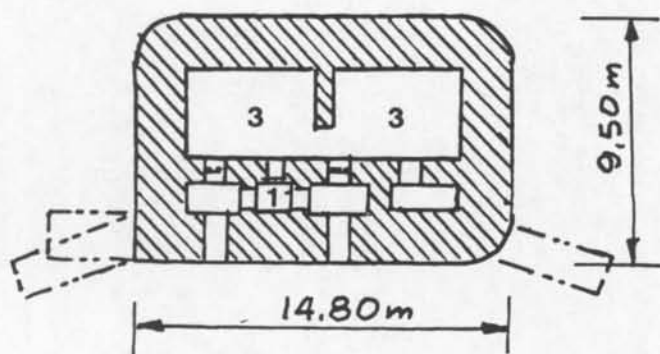

Vuurleidingsbunker, Rb type nr. M 157

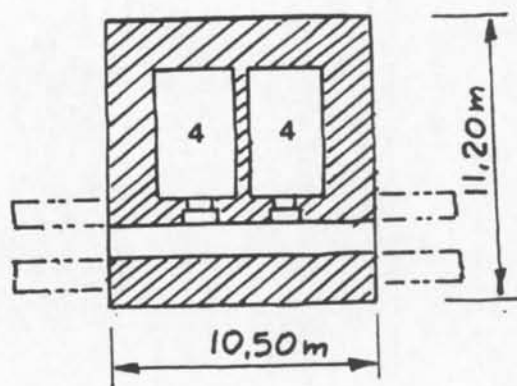
1. Gassas (-sluis)
2. Nabijeverdedigingskamer
4. Munitiekamer
5. Geschutskamer
20. Radiokamer
21. Verwarmingsruimte
22. Ventilatiekamer
27. Rekenkamer (schootsbureau)
39. Officierenverblijf
59. Peilstand.
66. Meetstand

Geschutskazemat, Rb type nr. 671

Personeelsbunker, Rb type nr. 502

Munitiebunker, Rb type nr. 134

Fig. nr. 4 bis. Oostende 1940-1944. Bunkers v/d Batterij Hundius.

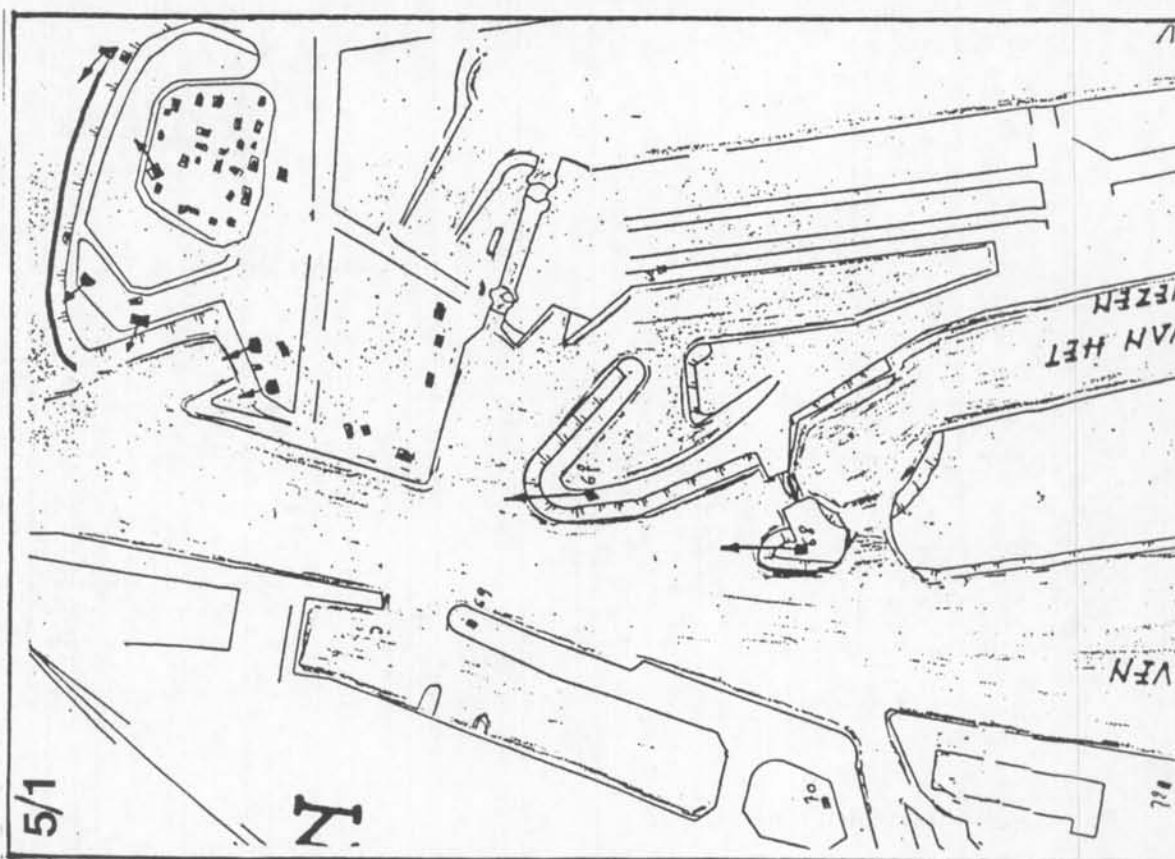
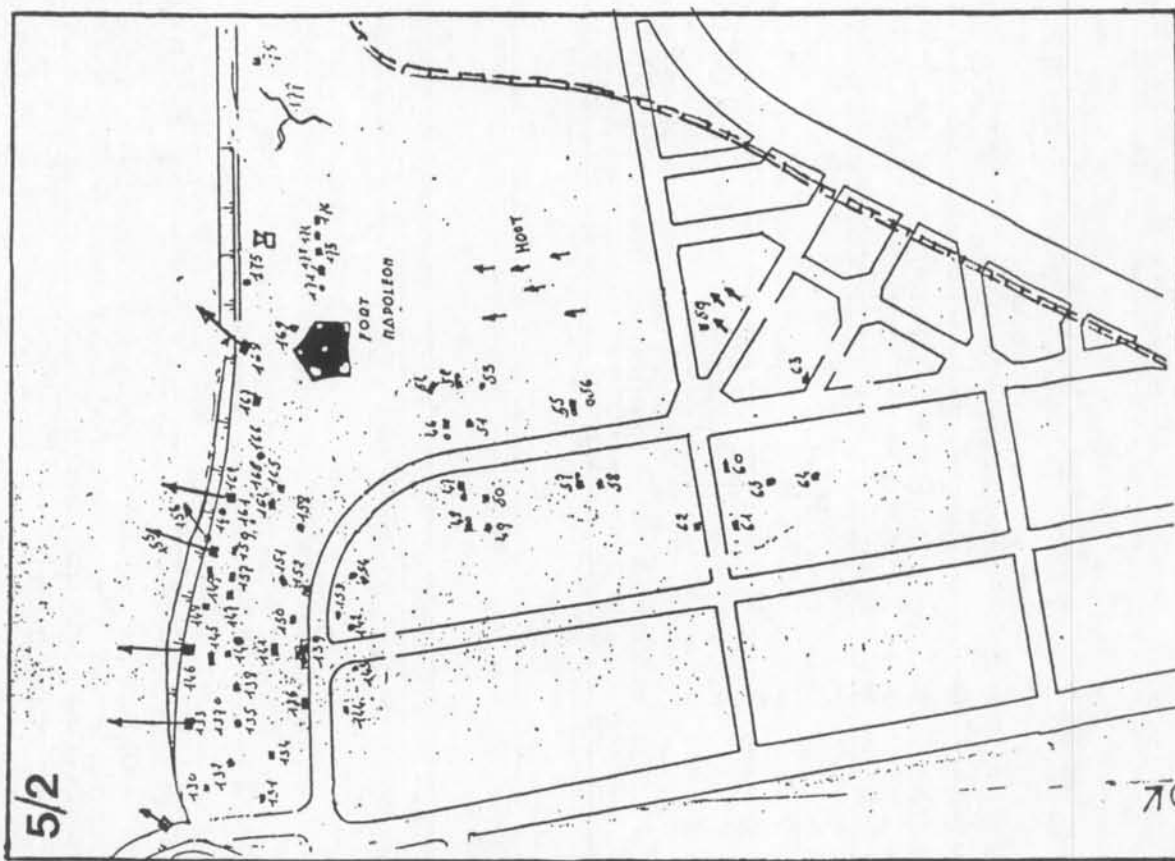
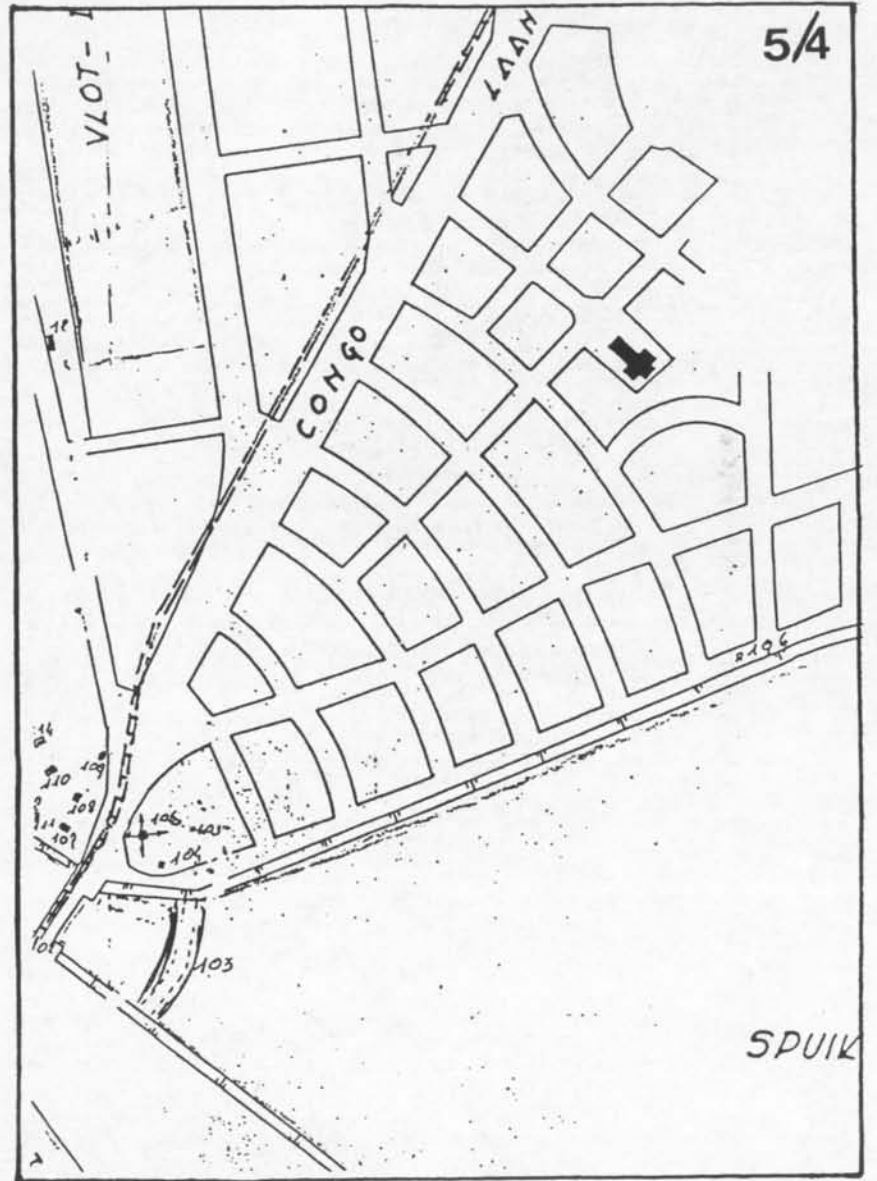
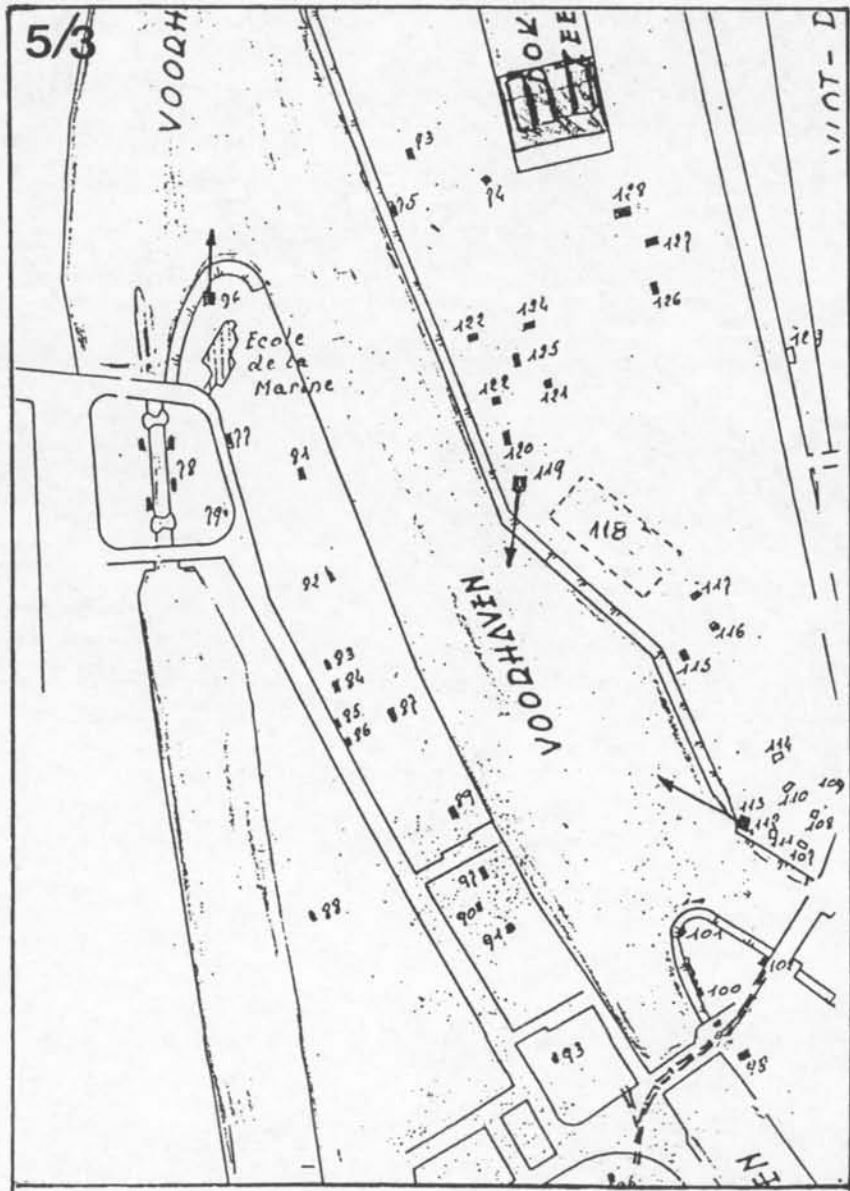

Fig. nr. 5 - Oostende 1940-1944. Inventariskaart van de Duitse versterkingswerken opgenomen door de Belgische Genie in de periode 1945-1946.

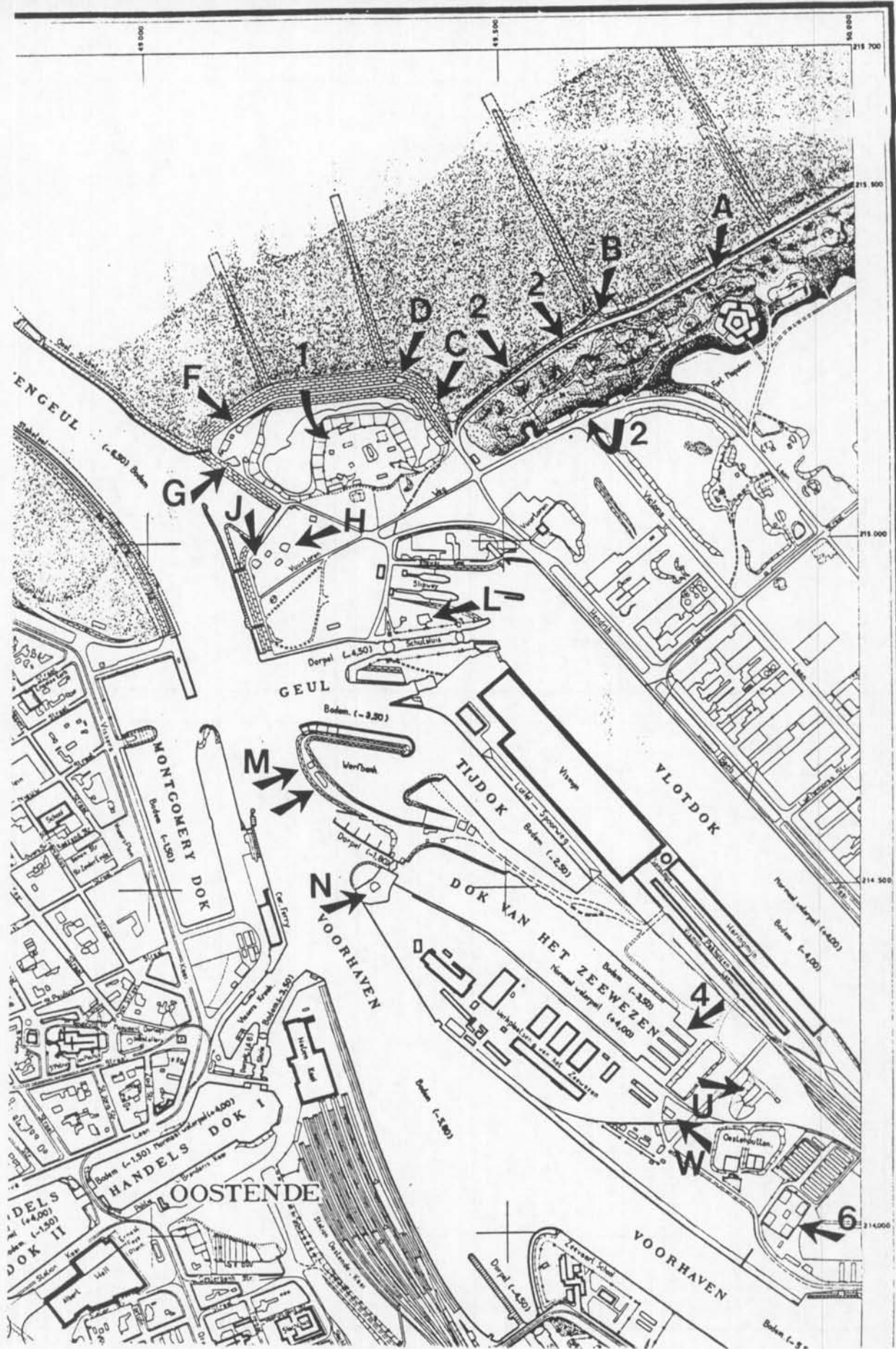

Fig. nr. 6 - Oostende 1952. De in 1952 nog niet gesloopte Duitse versterkingswerken. De merktekens zijn dezelfde als deze van kaart fig. nr. 3.

Basis: topografische kaart O.W. en Wdopb., nr 12/2/4, 1952.

- (5) Heden is het niet eenvoudig een duidelijk beeld te krijgen van de Duitse verdedigingswerken, men kan stellen: verdedigingsstelsel, opgetrokken tijdens de periode 1940-1944. Omdat de meeste bouwwerken gesloopt zijn en, zover we er kennis van hebben, er slechts weinig toegankelijke documenten, archieven, officiële beschrijvingen en inventarissen bestaan.

Een gemakkelijk toegankelijke bron zijn de gepubliceerde spionageverslagen van de verscheidene spionagenetten en -organismen die alhier actief waren tijdens de bezetting. Doch deze zijn moeilijk te gebruiken om reden van hun vaagheid, onnauwkeurigheid en de onderlinge tegenstrijdigheden die in de verslagen voorkomen. Dit is wel te verklaren door de moeilijke en doodsgevaarlijke omstandigheden waarin de waarnemingen werden gedaan en de verslagen opgesteld en doorgestuurd. Moest men op basis van deze verslagen een situatie en samenstelling maken van de Duitse kustverdediging en bezetting dan is het alsof er om de 25 meter er een antitankkanon, kustartilleriestuk en veldartillerie van diverse kalibers opgesteld waren langs de Vlaamse kust. Daarnaast nog stukken Flak, van 88 mm, 40 mm en 20 mm (liefst in Flakvierling opstelling).

Na de oorlog werd in de periode 1945-1946 door de Belgische Genie een inventaris opgemaakt van de versterkingswerken opgetrokken en gebouwd door de Duitsers tijdens de bezettingsjaren van W.O. 2. Deze inventaris, wellicht quasi volledig en juist, geeft geen uitsluitsel over de aard, vorm, afmetingen, bestemming, precieze inplanting, noch over de bewapening, en of deze ooit opgesteld en bemand werd. Daarenboven is deze inventaris niet geredelijk te raadplegen.

Preciezere documenten zijn de aanbestedingsbescheiden opgesteld door het Ministerie van Openbare Werken, Dienst van de kust, voor de sloop van de verscheidene versterkings- en andere bouwwerken. Doch deze bescheiden zijn ook zo maar niet te raadplegen.

- (6) Flak, afkorting voor Flugzeug Abwehr Kanone, Duits voor luchtafweerkanon, of luchtdoelkanon. De Flakeenheden behoorden tot de Luftwaffe. Alhoewel de Kriegsmarine en het Heer ook over luchtafweergeschut beschikten.
- (7) HUNDIUS, Paul, Kpt. Lt. Levende legende in Duitsland, bevelhebber tijdens W.O.I van verscheidene Duitse duikboten, U-boote. Diende bij de U-bootflotille Flandern I. Geboren op 2 februari 1889 sneuvelde hij op 16 september 1918 toen de U-103, waarover hij het bevel voerde, tot zinken werd gebracht voor de Franse kust door een Britse destroyer. HUNDIUS zonk 67 handelsschepen met een totale tonnenmaat van 95.280 brt.
- (8) Regelbau. De ontwerpen van de Duitse bunkers waren genormaliseerd, of gestandaardiseerd. Dit was reeds zo bij de bouw van de Westwall voor. W.O.II. Voor elke bestemming en aard van de bewapening waren er specifieke ontwerpen. Naarmate de oorlog vorderde en er meer ondervinding werd opgedaan, en ook de versterkingswerken van de bezette landen werden onderzocht en bestudeerd (geëvalueerd), ontstonden er nieuwe ontwerpen. Zo ook was de mislukte aanval op Dieppe niet alleen voor de Britten "leerzaam", ook de Duitsers haalden er "nut" uit bij het verder ontwikkelen van hun Regelbau-ontwerpen (en met veel minder verlies aan mensen en materieel!).
- (9) Schartenbau : Duits voor schietgat in o.m. kazematten. Dus bouw van kazematten voor artillerie en ander geschut.

(wordt vervolgd)